

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६
नुसार पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये
संचालनालय कार्यालयातील गट अ ते
गट ड संवर्गातील पदे दिव्यांगासाठी
सुनिश्चित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : माहिती-२०२१/प्र.क्र.२६/सां.का.३
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक : २३ फेब्रुवारी, २०२१

- वाचा :** १) दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६
२) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र. दिव्यांग-२०१३/प्र.क्र.३५/
दि.क.२, दि. ०७.१०.२०१६
३) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र. दिव्यांग-२०१९/प्र.क्र.२५१/
दि.क.२, दि.१२.११.२०२०
४) केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांची क्र.सं.३८.१६/
२०२० - डीडी III दि.०४.०१.२०२१ ची अधिसूचना
५) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र. दिव्यांग-२०१९/प्र.क्र. २५१/
दि.क.२, दि.०२.०२.२०२१
६) संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय यांचे पत्र क्र.आस्थापना/अपंगासाठी
सुनिश्चित पदे/२०१९/२५८, दि.१०.०२.२०२१
७) संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय यांचे पत्र क्र.आस्थापना/अपंगासाठी
सुनिश्चित पदे/२०१९/२७९, दि.१७.०२.२०२१

प्रस्तावना :-

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ मधील कलम ३३ नुसार दिव्यांगासाठी शासन सेवेतील पदांची सुनिश्चिती करणे आवश्यक आहे. यासाठी केंद्र शासनाच्या दि. ०४.०१.२०२१ च्या अधिसूचनेन्वये दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेल्या पदांची यादी करून सदर यादी केंद्र शासनाच्या www.disabilityaffairs.gov.in या संकेतस्थळावर Policy/Act/Rules-Notification येथे List of post identification suitable for Persons with Benchmark Disability notified on ०४.०१.२०२१ या शिर्षाखाली प्रसिद्ध केली आहे. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने दि.०२.०२.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये, राज्य शासनाच्या आस्थापनेवरील पदे दिव्यांगासाठी सुनिश्चित करण्याबाबतच्या सूचना निर्गमित केल्या आहेत. सदर शासन निर्णयातील निर्देशास अनुसरून सांस्कृतिक कार्य विभागाच्या अधिपत्याखालील पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय कार्यालयातील गट अ ते गट ड संवर्गातील पदांपैकी दिव्यांग प्रवर्गाकरीता पदे सुनिश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ मधील कलम ३३ नुसार राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील पदांची सुनिश्चिती करण्यासाठी केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी दि.०४.०१.२०२१ च्या अधिसूचनेन्वये दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेल्या पदांची यादी करून प्रसिद्ध केलेली आहे. त्यामध्ये नमूद केल्यानुसार केंद्र शासनाने दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेली गट अ ते गट ड मधील जी पदे राज्य शासनाच्या आस्थापनेवर आहेत, अशी पदे तसेच केंद्र शासनाने प्रसिद्ध केलेल्या यादीतील ज्या पदांची कर्तव्ये व जबाबदारी, कामाचे स्वरूप व प्रचलित वेतनश्रेणी राज्य शासन सेवेतील पदांशी समान आहे, अशा पदांची पदनामे जरी भिन्न असली तरी राज्य शासन सेवेतील ती पदे दिव्यांगासाठी सुनिश्चित राहतील, अशा सूचना सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने दि. ०२.०२.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये दिलेल्या आहेत.

२. त्यास अनुसरून केंद्र शासनाने निर्गमित केलेल्या दि. ०४.०१.२०२१ च्या अधिसूचनेतील दिव्यांगासाठी सुनिश्चित केलेल्या गट अ ते गट ड संवर्गाकरीता प्रसिद्ध केलेल्या यादीतील सांस्कृतिक कार्य विभागाच्या अधिपत्याखालील पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालये येथील गट अ ते गट ड संवर्गातील पदे दिव्यांगासाठी विवरणपत्र-अ व ब मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे सुनिश्चित करण्यास या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे.

३. सदर शासन निर्णय केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी दि.०४.०१.२०२१ ची अधिसूचना व सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या दि.०२.०२.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये दिलेल्या सूचनेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्र.२०२१०२२३१५२०४०३७२३ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरी ने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(विलास थोरात)

सोबत : विवरणपत्र - अ व ब

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मंत्री, सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. राज्यमंत्री, सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. विरोधी पक्षनेता, विधान परिषद/ विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई

४. मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. अपर मुख्य सचिव (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
६. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
७. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई
९. आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय, पुणे
१०. संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय, मुंबई
११. सचिव, सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. उप सचिव (आस्थापना), सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. निवडनस्ती, सां.का.३

विवरणपत्र अ

शासन निर्णय क्रमांक : माहिती-२०२१/प्र.क्र.२६/सां.का.३, दि.२३ फेब्रुवारी, २०२१ सोबतचे विवरणपत्र

अ. क्र	कार्यालयातील पदनाम	शारिरीक योग्यता	अपंगांसाठी सुनिश्चिती करावयाची वर्गवारी	पदांच्या कर्तव्य/ जबाबदाऱ्या/ कामे
१	२	३	४	५
१	सहायक लेखाधिकारी	S, ST, BN, MF, RW, SE, H, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, BA, OL, BL, CP, LC, Dw, AAV, MDy d) ASD (M), SLD, MI e) MD Involving (a) to (d) above	१. खर्चमेळाचे काम करणे. २. लेखाविषयक कामे पार पाडणे.
२	जतन सहायक	S, BN, MF, RW, SE	a) D, HH b) OA, BA, OL, CP, LC, Dw, AAV, MDy c) ASD (M), SLD, MI d) MD involving (a) to (c) above	१. पुरातत्व स्थापत्य विषयक कामे करणे. २. कनिष्ठ अभियंत्याच्या कामात मदत करणे. ३. जतन दुरुस्ती कामाच्या अंदाजपत्रकांची छाननी करणे.
३	प्राणीचर्मपूरक	S, BN, MF, RW, SE	a) LV b) D, HH c) OL, CP, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. संग्रहालयातील प्रदर्शित व अप्रदर्शित प्राणी, पक्षी, मासे, सरीसृप इ. स्टाफजीवांचे जतन व संरक्षण करणे. २. त्यांचे रासायनिक प्रक्रियेद्वारे स्वच्छता करणे.
४	छायाचित्र चालक	S, SE, RW, ST, MF, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. राज्यात सापडणाऱ्या निखात निधीचे, संग्रहालयातील पुरावशेषांचे छायाचित्रण करणे. २. जतन दुरुस्ती प्रकल्पाचे कामापूर्वी व कामानंतरचे छायाचित्रण करणे
५	बगीचा उपआवेक्षक	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA, BA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. स्मारकाच्या जतन संवर्धनाचे काम सुरु असताना त्यावर देखरेख ठेवणे. २. कनिष्ठ अभियंत्यांना कामात मदत करणे.

६	मार्गदर्शक व्याख्याता	S, ST, W, PP, MF, SE, H, C	a) LV b) D, HH c) OA, BA, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. संग्रहालय पाहण्यास येणाऱ्या पर्यटकांना संग्रहालयाविषयी व संग्रहालयातील प्रदर्शित वस्तुंची माहिती पुरविणे. २. पर्यटकांच्या शंकाचे निरसन करणे.
७	संशोधन सहायक	S,BN, SE, RW, MF, C,ST, W	a) B, LV b) D, HH c) OA,BA, OL,OAL,CP, LC, Dw, AAV, MDy d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. उत्खननात सापडलेल्या वस्तुची पाहणी करून त्यावर संशोधन करणे. २. तंत्र सहायकांना कामात मदत करणे.
८	सहायक	S,ST,W,BN, RW,SE, H,C,MF	a) B, LV b) D, HH c) OA,BA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV, Mdy d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. संग्रहालय संवर्धनाचे प्रस्ताव तपासून मंजूरीकरीता सादर करणे.
९	कलाकार	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	संग्रहालयातील प्रदर्शनीय वस्तुंची दालननिहाय कलात्मकरित्या मांडणी करणे.
१०	वरिष्ठलेखा/परिवेक्षलिपिक	S, ST, W, RW, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, BA, BL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	लेखाविषयक कामे पार पाडणे.

११	लघुटंकलेखक	S, ST, W, L, MF, RW, SE, H, C	a) B, LV b) HH c) OA, OL, BL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	संचालकांनी दिलेली कामे पूर्ण करणे.
१२	लिपिक- टंकलेखक	S, ST, W, RW, H, C, BN, SE	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. टंकलेखन करणे. २. नस्ती तयार करणे. ३. कार्यालयीन कामकाजात मदत करणे. इ.
१३	सुतार	S, ST, BN, KC, MF, SE	a) LV b) D, HH c) OL, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d)	वस्तुसंग्रहालयातील दालने व इतर लाकडी सामानाची दुरुस्तीची कामे करणे.
१४	राखणदार	ST, W, BN, L, MF, RW, SE, C	a) LV b) D, HH c) OA, BA, OL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d)	१. कार्यालय व वस्तुसंग्रहालयाची राखण करणे. २. संग्रहालयाची देखभाल करणे.
१५	दफ्तरी	S, ST, W, MF, SE, BN, RW, H, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, BA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV, d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. कार्यालयातील अभिलेखांची मांडणी करणे व जतन करणे. २. वरीष्ठांना अभिलेख उपलब्ध करून देणे
१७	माळी	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), SLD, MI	संग्रहालयाच्या आवारात व स्मारकाच्या सभोवताली तयार करण्यात आलेला बागबगीचा फुलविणे व त्यांची निगा राखणे.

१६	मोची	S, BN, L, MF, SE	a) LV b) D, HH c) OA, OL, BL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID,SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	कार्यालयातील साफसफाई करणे.
			e) MD involving (a) to (d) above	
१८	शिपाई	S,ST,W, L, KC, PP, MF, RW, SE,C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw,AAV d) ASD (M, MoD), ID,SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	टपालाची ने-आण करणे, सर्व प्रकारची देयके कोषागार कार्यालयात सादर करणे, कार्यालयीन कामकाजात मदत करणे.
१९	पाणीवाला	S, ST, W, BN, RW, SE, H, L	a) LV b) D, HH c) OL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	पाणी भरणे, वाटप करणे व इतर पाण्यासंदर्भातील कामे.
२०	पहारेकरी	S, ST, W, BN, L, KC, PP, MF, SE, H, C	a) LV b) D, HH c) OA, OL, BL, CP, LC, Dw,AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. राज्य संरक्षित स्मारकाची देखरेख करणे, पहारा देणे, स्मारकाच्या सुरक्षिततेची व स्वच्छतेची काळजी घेणे. २. संग्रहालयात पहारा देणे व सुरक्षिततेबाबत काळजी घेणे.
२१	सफाई कामगार	S, ST, W, BN, L,KC, PP, SE, C	a) B, LV b) D, HH c) OL,OAL, OA, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving(a) to (d) above	कार्यालयाची स्वच्छता व साफसफाई करणे.
२२	फर्गशि	S, ST, W, BN,	a) B, LV b) D, HH	कार्यालयाची स्वच्छता व साफसफाई करणे.

		L,KC, PP, SE, C	c) OL,OAL, OA, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	
--	--	-----------------	--	--

FUNCTIONAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL= Crawling, CL=Climbing, PP= Pulling & Pushing, MF=Manipulation by Fingers, RW=Reading & Writing, SE=Seeing, H=Hearing, C=Communication, **CATEGORY ABBREVIATIONS USED:** B=Blind, LV=Low Vision, D=Deaf, HH= Hard of Hearing, OA=One Arm, OL=One Leg, BA=Both Arms, BL=Both Leg, OAL=One Arm and One Leg, BLOA=Both leg & one arm, BLA=Both Legs Arms, CP=Cerebral Palsy, LC=Leprosy Cured, Dw =Dwarfism, AAV=Acid Attack Victims, MDy=Muscular Dystrophy, ASD= Autism Spectrum Disorder (M= Mild, MoD= Moderate), ID= Intellectual Disability, SLD= Specific Learning Disability, MI= Mental Illness, MD=Multiple Disabilities

विवरणपत्र ६ ब

शासन निर्णय क्र. माहिती २०२१/ प्र.क्र.२६/ सां.का.३, दि.२३ फेब्रुवारी, २०२१ सोबतचे विवरणपत्र

अ. क्र	कार्यालयातील पदनाम	शारिरीक योग्यता	अपंगांसाठी सुनिश्चिती करावयाची वर्गवारी	पदांच्या कर्तव्य/ जबाबदाऱ्या/ कामे
१	२	३	४	५
१	संचालक	S, ST, MF, BN, RW, SE	a) D, HH b) OA, BA,OL, LC, Dw, AAV, MDy c) SLD, MI d) MD involving (a) to (c) above	१. कार्यालय प्रमुख तथा नियंत्राण अधिकारी २. सर्व प्रशासकीय कामावर देखरेख ठेवणे. ३. सर्व संवर्धन कामावर देखरेख ठेवणे. इ.
२	उपसंचालक	S, ST, W, BN, RW, SE	a) D, HH b) OA, OL, CP, LC, Dw, AAV c) SLD d) MD involving (a) to (c) above	१. संचालकांनी सोपविलेली कामे पार पाडणे. २. क्षेत्रीय कार्यालयांना मार्गदर्शन करणे. ३. संवर्धन कामावर देखरेख ठेवणे.
३	उपअभियंता	S, ST, W, BN, RW, SE	a) D, HH b) OA, OL, CP, LC, Dw, AAV c) SLD d) MD involving (a) to (c) above	१. राज्य संरक्षित स्मारकांच्या संवर्धनविषय अंदाजपत्रके/ निविदांची छानणी करणे. २. अंदाजपत्रकांना तांत्रिक मान्यता देणे. ३. संचालकांनी सोपविलेली कामे पूर्ण करणे ४. संवर्धन कामामध्ये मार्गदर्शन करणे.
४	प्रशासकीय अधिकारी	S, ST, W, RW, SE, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA,BA, OL, BL, OAL, BLOA, CP, LC, Dw, AAV d) MI, SLD e) MD Involving (a) to (d)above	१. प्रशासकीय कामावर देखरेख ठेवणे. २. आस्थापना विषयक बाबी हाताळणे.
५	सहायक संचालक	S, ST, W, RW, SE, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA,BA, OL, BL, OAL, BLOA, CP, LC, Dw, AAV	१. क्षेत्रीय कार्यालय प्रमुख म्हणून प्रशासकीय कामे करणे. २. स्मारकांच्या जतन दुरुस्तीचे अंदाजपत्रके तयार करणे.

			d) MI, SLD e) MD Involving (a) to (d) above	३. संवर्धन विषयक कामांची पाहणी करणे व कामाबाबत मार्गदर्शन करणे. ४. पुरातत्वीयस्थळाचे उत्खनन कार्य तपासणे.
६	अभिरक्षक	S, ST, W, BN, L, PP, RW, SE, C	a) LV b) D, HH c) OL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d)above	१.संग्रहालय प्रमुख म्हणून आस्थापनाविषयक व संग्रहालय व्यवस्थापन विषयक सर्व कार्य पार पाडणे. २. संग्रहालय विकासाचे प्रस्ताव तयार करणे.
७	उप अभिरक्षक	S, ST, W, BN, L, PP, RW, SE, C	a) LV b) D, HH c) OL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d)above	१.संग्रहालय प्रमुख म्हणून आस्थापनाविषयक व संग्रहालय व्यवस्थापन विषयक सर्व कार्य पार पाडणे. २. संग्रहालय विकासाचे प्रस्ताव तयार करणे.
८	नोंदणी अधिकारी	S, ST, W, RW, SE, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA,BA, OL, BL, OAL, BLOA, CP, LC, Dw, AAV d) MI, SLD e) MD Involving (a) to (d)above	१. पुरावशेष तसेच बहुमूल्य कलाकृतीचे शोध करणे व त्याचे जतन संवर्धन करणे. २. पुरावशेषांची तपासणी करून अधिकृत नोंदणी करून प्रमाणपत्र देणे.
९	कनिष्ठ अभियंता	S, ST, W, BN, L, KC, MF, RW, SE, H, C	a) D, HH b) OA, OL, CP, LC, Dw,AAV c) SLD, MI d) MD Involving (a) to (c) above	१. राज्य संरक्षित स्मारकांच्या संवर्धनविषय अंदाजपत्रके/ निविदांची छानणी करणे. २. अंदाजपत्रकांना तांत्रिक मान्यता देणे. ३. संचालकांनी सोपविलेली कामे पूर्ण करणे ४. संवर्धन कामामध्ये मार्गदर्शन करणे. ५. उप अभियंत्याला कामात मदत करणे.

१०	अधिक्षक	S,ST,W,SE, RW,C,H	a) B,LV b) D, HH c) OA, OL, BL, BA, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) SLD, MI e) MD involving (a) to (d)	१. कार्यालयातील आस्थापना विषयक कामे, प्रशासकीय कामे तसेच न्यायालयीन प्रकरण हाताळणे व वरीष्टांना सादर करणे.
११	सहायक अभिरक्षक	S, ST, W, BN, L, PP, RW, SE, C	a) LV b) D, HH c) OL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. अभिरक्षक व उप अभिरक्षकांना कामात सहाय्य करणे. २. संग्रहालयातील दालनाची देखभाल करणे. ३. संग्रहालय विकास कामांचे प्रस्ताव तयार करणे.
१२	सहायक अधिक्षक	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C,	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), SLD,MI e) MD involving (a) to (d) above	१. कार्यालयातील आस्थापना विषयक कामे, प्रशासकीय कामे हाताळणे. २. अधिक्षक यांना कामात मदत करणे.
१३	तंत्रसहायक	S,BN, ST, RW,MF, SE,H,C	a) D,HH b) OA,OL,BL, CP,LC,DW,AAV c) ASD(M), SLD, MI d)MD involving (a)to (c)	१. पुरातत्वीय क्षेत्रात उत्खनन करणे. २. निखात निधीचे जतन, संशोधन व अभ्यास करणे.
१४	तंत्रसहायक (गवेषण)	S,BN, ST, RW,MF, SE,H,C	a) D,HH b) OA,OL,BL, CP,LC,DW,AAV c) ASD(M), SLD, MI d)MD involving (a)to (c)	१. संग्रहालयाकरीता प्राचीन वस्तु गोळा करणे व त्याचे संशोधन करणे. २. पुरातत्वीय क्षेत्रात उत्खनन करणे. ३. निखात निधीचे जतन, संशोधन व अभ्यास करणे.
१५	सर्वेक्षक-नि- आरेखक	S, ST, W, L, MF, RW, SE, C	a) D, HH b) OA, LC, OL, Dw, AAV c) SLD, MI	१. राज्य संरक्षित स्मारकांचे नकाशे तयार करणे. २. तंत्र सहायक यांना कामात मदत करणे.

			d) MD involving (a) to (c) above	
१६	चित्रकक्ष सहायक	S, ST, W, BN, SE, RW, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA, BA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV, Mdy d) ASD (M) SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. संग्रहालयातील प्रदर्शनीय वस्तुंची दालननिहाय कलात्मकरित्या मांडणी करणे. २. संग्रहालयातील दालनाची देखभाल करणे. ३. संग्रहालय विकास कामांचे प्रस्ताव तयार करणे.
१७	संग्रहालय सहायक	S, ST, W, BN, SE, RW, H, C, MF	a) B, LV b) D, HH c) OA, BA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV, Mdy d) ASD (M) SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. संग्रहालयातील प्रदर्शनीय वस्तुंची दालननिहाय मांडणी करणे. २. संग्रहालयातील दालनाची देखभाल करणे. ३. संग्रहालय विकास कामांचे प्रस्ताव तयार करणे.
१८	नाईक	S, ST, W, L, KC, PP, MF, RW, SE, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	टपालाची ने-आण करणे, सर्व प्रकारची देयके कोषागार कार्यालयात सादर करणे, कार्यालयीन कामकाजात मदत करणे.
१९	मुख्यमाळी	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	संग्रहालयाच्या आवारात व स्मारकाच्या सभोवताली तयार करण्यात आलेला बागबगीचा फुलविणे व त्यांची निगा राखणे.
२०	सफाई कामगार-नि-माळी	S, ST, W, BN, L, KC, PP, SE, C	a) B, LV b) D, HH c) OL, OAL, OA, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	कार्यालयाची स्वच्छता व साफसफाई करणे.

२१	प्रयोगशाळा परिचर/ चित्रकक्ष परिचर	S,ST, W, L, KC, PP, MF, RW, SE, C	a) B, LV b) D, HH c) OA, OL, OAL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	संग्रहालयातील दगडी शिल्पे, धातुंच्या वस्तू इ. रासायनिक प्रक्रियेद्वारे वेळोवेळी साफसफाई करणे
२२	रोजंदारी पहारेकरी	S, ST, W, BN, L, KC, PP, MF, SE, H, C	a) LV b) D, HH c) OA, OL, BL, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M), SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	स्मारकांवर देखरेख ठेवणे, त्यांचे संरक्षण करणे, साफसफाई करणे.
२३	अंशकालीन सफाईगार	S, ST, W, BN, L,KC, PP, SE, C	a) B, LV b) D, HH c) OL,OAL, OA, CP, LC, Dw, AAV d) ASD (M, MoD), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	कार्यालयाची स्वच्छता व साफसफाई करणे.
२४	उपआवेक्षक	S, ST, W, BN, KC, MF, SE	a) LV b) D, HH c) OA, OL, CP, LC, Dw,AAV d) ASD (M), ID, SLD, MI e) MD involving (a) to (d) above	१. स्मारकाचे जतन संवर्धनाची कामे सुरू असताना त्यावर देखरेख ठेवणे. २. कनिष्ठ अभियंत्यांना कामात मदत करणे. ३. कार्यालयातील पुरातत्वीय कामे पार पाडणे.

PHYSICAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL= Crawling, CL=Climbing, PP= Pulling & Pushing, MF=Manipulation with Fingers, RW=Reading & Writing, SE=Seeing, H=Hearing, C=Communication

CATEGORY ABBREVIATIONS USED: B=Blind, LV=Low Vision, D=Deaf, HH= Hard of Hearing, OA=One Arm, OL=One Leg, BA=Both Arms, BL=Both Leg, OAL=One Arm and One Leg, BLOA=Both leg & one arm, BLA=Both Legs Arms, CP=Cerebral Palsy, LC=Leprosy Cured, Dw=Dwarfism, AAV=Acid Attack Victims, MDy=Muscular Dystrophy, ASD= Autism Spectrum Disorder (M= Mild, MoD= Moderate), ID= Intellectual Disability, SLD= Specific Learning Disability, MI= Mental Illness, MD=Multiple Disabilities